

PIOTR PODHORODECKI

ANNA TURZA

Pierwszy projekt ustanowienia dnia 11 listopada Narodowym Świętem Niepodległości

11 listopada 1918 r. w miejscowości Compiègne podpisane zostało zawieszenie broni pomiędzy państwami Ententy a Cesarstwem Niemieckim, w którym szalała już rewolucja. Rozejm zakończył I wojnę światową, a wobec wcześniejszego wycofania się z niej zrewolucjonizowanej Rosji doszło do sytuacji, w której klęskę ponieśli wszyscy trzej zaborcy ziem polskich. Tego samego dnia w Warszawie Rada Regencyjna przekazała na ręce Józefa Piłsudskiego naczelne dowództwo wojsk polskich. Równocześnie polskie organizacje niepodległościowe – do których spontanicznie przyłączyła się ludność cywilna – rozpoczęły rozbrajanie oddziałów niemieckich w stolicy. Natomiast w godzinach rannych – po spotkaniu z przedstawicielami niemieckich Rad Żołnierskich – Piłsudski „w imieniu polskiego narodu wziął [oddziały niemieckie, które reprezentowała Rada – P.P., A.T.] pod swą opiekę po to, by nikomu spośród nich nie stała się najmniejsza krzywda”¹.

Legenda Piłsudskiego, mająca swój początek w zesłaniu na Syberię, a rozwijana latami poprzez tworzenie i długoletnią redakcję czasopisma „Robotnik”², aresztowanie przez władze carskie i brawurową ucieczkę, dowodzenie w okresie rewolucji 1904–1908 Organizacją Bojową Polskiej Partii Socjalistycznej, utworzenie Związku Strzeleckiego, dowodzenie w boju I Brygadą Legionów Polskich, powołanie do życia Polskiej Organizacji Wojskowej oraz olbrzymie poświęcenie dla sprawy polskiej w okresie Wielkiej Wojny, zakończone uwięzieniem w twierdzy magdeburskiej, stanowiła czynnik, dzięki

¹ W. Suleja, *Józef Piłsudski*, Wrocław–Warszawa–Kraków, 1995, s. 178.

² Czasopismo „Robotnik” było redagowane przez Józefa Piłsudskiego w latach 1894–1900.

kótremu Komendant stał się dla społeczeństwa mężem opatrnościowym. Oczywiście miał również przeciwników politycznych i kształtowane przez nich niechętnie mu grupy w społeczeństwie, ale to dzięki niemu w kolejnych dniach listopada wojsko niemieckie opuściło Warszawę i teren Królestwa Polskiego, co było symbolicznym początkiem długiego procesu odzyskiwania niepodległości na pozostałych ziemiach Rzeczypospolitej.

Te dwa wydarzenia historyczne, które miały miejsce w dwóch odległych częściach Europy, stały się uzasadnieniem dla późniejszego ustanowienia w Polsce dnia 11 listopada Narodowym Świętem Niepodległości, choć społeczeństwo i politycy II Rzeczypospolitej byli w tej kwestii podzieleni. Partie i stronnictwa biorące udział w przełomowych wydarzeniach tego okresu – oprócz daty tej – zgłaszały bowiem swoje propozycje. Pomysły dat i wydarzeń, które mogły stanowić podstawę do świętowania niepodległości, obejmowały nawet zdarzenia historyczne, które miały miejsce jeszcze przed formalnym odrodzeniem Rzeczypospolitej jesienią 1918 r. Inne głosy wskazywały daty z 1919 r. Do najważniejszych z obu tych grup należały³:

- 16 sierpnia 1914 r. – utworzenie Legionów Polskich.
- 5 sierpnia 1916 r. – połączenie 52 rocznicy stracenia na stokach warszawskiej cytadeli Romualda Traugutta ze wzniesieniem dla pamięci o tym wydarzeniu wielkiego krzyża w pierwszą rocznicą opuszczenia Warszawy przez zaborcę rosyjskiego.
- 5 listopada 1916 r. – na pamiątkę aktu 5 listopada.
- 15 stycznia 1917 r. – otwarcie na Zamku Królewskim w Warszawie obrad Tymczasowej Rady Stanu powołanej przez Niemców jako pierwsze polskiego naczelnego organu władzy.
- 15 września 1917 r. – powstanie Rady Regencyjnej w Warszawie, która miała sprawować rządy w zastępstwie przyszłego króla Polski.
- 12 października 1918 r. – dzień, w którym Rada Regencyjna przejęła władzę nad Polską Siłą Zbrojną (*Polnische Wehrmacht*). Akt ten odbył się poprzez przekazanie obowiązków inspektora wyszkolenia przez niemieckiego gen. Felixa von Bartha na ręce płk. Henryka Minkiewicza.
- 23 października 1918 r. – data utworzenia rządu Józefa Świerzyńskiego – kolejnego powołanego przez Radę Regencyjną, ale tym razem bez jakichkolwiek konsultacji z okupantem niemieckim. Wagę wydarzenia podnosił fakt, że rząd ten samodzielnie wypowiedział posłuszeństwo Radzie, zapowiadając „zjednoczenie wolnej Polski Ludowej”⁴.

³ Szerzej zob. B. Wachowska, *Od 11 listopada do 11 listopada czyli spory o symboliczne święto niepodległości Polski*, Łódź 1995, („Acta Universitatis Lodziensis. Folia Historica”, nr 54), s. 3–35.

⁴ Cyt. za. *ibidem*, s. 9.

- 31 października 1918 r. – dzień, w którym całkowicie niezależna od za-borców Polska Komisja Likwidacyjna reprezentująca Galicję Zachodnią i Śląsk Cieszyński objęła władzę w Krakowie.
- 7 listopada 1918 r. – utworzenie w Lublinie Tymczasowego Rządu Ludo-wej Republiki Polskiej na czele z Ignacym Daszyńskim.
- 14 listopada 1918 r. – gdy rozwiązała się Rada Regencyjna, przekazując pełnię władzy Józefowi Piłsudskiemu.
- 16 listopada 1918 r. – dzień, w którym Józef Piłsudski – najwyższy przedstawiciel władzy cywilnej i wojskowej – wysłał depeszę do rządów Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, Francji, Włoch, Japonii, Nie-miec i wszystkich innych wojujących i neutralnych państw, w której no-tyfikował istnienie państwa polskiego.
- 22 listopada 1918 r. – ogłoszenie przez Józefa Piłsudskiego objęcia naj-wyższej władzy Republiki Polskiej jako Tymczasowy Naczelnik Państwa.
- 28 listopada 1918 r. – wydanie przez Naczelnika Państwa dekretu o wy-borach do Sejmu Ustawodawczego.
- 9 lutego 1919 r. – uroczyste otwarcie obrad Sejmu Ustawodawczego.
- 20 lutego 1919 r. – uchwalenie tzw. „Małej Konstytucji” regulującej prace najwyższych organów państwa – Naczelnika Państwa, Sejmu i Rady Mi-nistrów.
- 28 czerwca 1919 r. – podpisanie traktatu pokojowego po kongresie wer-salskim, na mocy którego Polska powróciła na mapę Europy.

W literaturze przedmiotu przyjęto, że polityczne kręgi polskiej prawicy skłaniały się ku datom związanym z wydarzeniami na arenie międzyna-rodowej – rozejmem w Compiègne z 11 listopada 1918 r. oraz podpisaniem trak-tatu wersalskiego 28 czerwca 1919 r. Były to wielkie zwycięstwa Ententy, z którą w tym czasie współpracowała Narodowa Demokracja. Ponadto jako formacja polityczna dość radykalnie przeciwna socjalistom i wywodzącemu się z Pol-skiej Partii Socjalistycznej (PPS) Piłsudskiemu gotowa była poprzeć każdy pro-jekt niezwiązany z nimi lub z Naczelnym Wodzem. Natomiast polska lewica niepodległościowa i ludowcy swoje święto widzieli raczej w dniu 7 listopada, gdy w 1918 r. w Lublinie utworzono rząd Ignacego Daszyńskiego. Barbara Wachowska w swym obszernym artykule podkreśla również, że piłsudzczycy⁵

⁵ Pojęcie to zostało użyte powszechnie pierwszy raz przez Juliusza Kadena-Bandrowskiego w książce wydanej nakładem Naczelnego Komitetu Narodowego w 1915 r. Zob. J. Kaden-Bandrowski, *Piłsudzczycy*, Oświęcim 1915. Niemniej jednak grupa polityków i wojskowych związanych z Józefem Piłsudskim w okresie sprawowania przez niego funkcji Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza została zdefiniowana przez prof. Andrzeja Garlickiego jako obóz belwederski. Zob. A. Garlicki, *U źródeł obozu belwederskiego*, Warszawa 1983, s. 5–7. Do dziś termin ten nie został zweryfikowany. Według niektórych jest on nieprawidłowy, a za początek istnienia „obozu piłsudczykowskiego” bądź „obozu pomajowego” podaje się rok 1927, gdy utworzony został Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem Józefa Piłsudskiego.

nie obstawali przy żadnej konkretnej dacie⁶, co stoi w sprzeczności z opublikowanymi niżej dokumentami źródłowymi. Patron Wojskowego Biura Historycznego, gen. Kazimierz Sosnkowski – jeden z najważniejszych piłsudczyków tego okresu i najbliższy współpracownik wojskowy Komendanta – jest bowiem określany w tym czasie współpracą z Naczelnym Wodzem jako jego swoiste *alter ego*⁷. Bardzo wątpliwa jest zatem możliwość, aby mógł wystąpić niezgodnie z wolą Piłsudskiego w tym temacie.

Zaprezentowany poniżej projekt wszedł do porządku obrad Prezydium Rady Ministrów z końcem października 1919 r. i po burzliwych obradach został odrzucony⁸. Świadczy to nie tylko o głębokich podziałach polskiej sceny politycznej tego okresu czy braku jednomyślności w interpretacji proponowanej daty, ale też o trudnościach we wskazaniu przez uczestników wydarzeń tej ważnej z punktu widzenia historyka cezury czasowej początków niepodległości Rzeczypospolitej. Odzyskanie bytu państwowego było

Za istnieniem obozu belwederskiego przemawiają jednak: 1. Istnienie siatki licznych powiązań politycznych pomiędzy Naczelnikiem Państwa a przedstawicielami rozmaitych partii i opcji politycznych, których lojalność wobec głowy państwa stała wyżej, ponad interes tychże stronnictw. 2. Służba w Wojsku Polskim sporej grupy oddanych mu ideowo oficerów, głównie o rodowodzie legionowym, których umiejętne wykorzystywanie i dobieranie do stanowisk przez Naczelnego Wodza i wiceministra spraw wojskowych gen. Sosnkowskiego spowodowało, że w niedługim czasie byli oni zdolni do objęcia kluczowych stanowisk w armii, co z kolei nasuwa przypuszczenie o planowaniu pewnych ruchów kadrowych jako elementu jednostajnej polityki w tym zakresie. 3. Fakt, że grupa polityków i wojskowych skupiona wokół swego „Komendanta” była najmniej zinstytucjonalizowanym ruchem spośród opcji politycznych tego okresu. Niemniej jednak bardzo wartościowy byłby szerszy szkic poświęcony temu zagadnieniu.

⁶ B. Wachowska, *Od 11 listopada...*, s. 17.

⁷ Na potwierdzenie tego sformułowania można przytoczyć wspomnienia oficera Adiutantury Generalnej Naczelnego Wodza ppor. Jana Pudełka: „Audiencje [w Belwederze – P.P., A.T.] trwały przeważnie do godziny dwudziestej trzeciej, a niekiedy i dłużej. Te «nocne rodaków rozmowy» kończył najczęściej gen. Sosnkowski, którego wizyty przeciągały się niejednokrotnie do godziny pierwszej”. Z kolei w innym fragmencie autor wspomina: „Było zwyczajem w Belwederze, że awizowany na audiencję u Naczelnika Państwa dygnitarz państwowy, zresztą jak i inni goście, zapisywał się w pokoju przed wejściem do Adiutantury Przybocznej do księgi, prowadzonej przez dyżurnego podoficera. Jednym bodaj wyjątkiem był gen. Sosnkowski, który miał zawsze wolny i otwarty dostęp do Komendanta”. Zob. J. Pudełek, *W drużynie Komendanta*, Łomianki 2009, s. 146, 158. Sformułowanie to pojawia się również w tekstach: J. Kirszak, *Rys biograficzny* [w:] K. Sosnkowski, *Wybór pism*, Wrocław 2009, s. XLI; *idem*, *Generał Kazimierz Sosnkowski 1885–1969*, Warszawa 2012, s. 24; M. Wołos, *Józef Piłsudski i Marian Kukiel. Skomplikowane relacje w międzywojennym dwudziestoleciu*, [w:] materiały pokonferencyjne „Historia – wojsko – polityka. Marian Kukiel (1885–1973) i jego dzieło” (w druku). Kopia elektroniczna artykułu w posiadaniu autorów dzięki uprzejmości prof. Mariusza Wołosa, za co w tym miejscu serdeczne podziękowanie.

⁸ M. Nartonowicz-Kot, *Spór o tradycje. Łódzkie obchody święta niepodległości w pierwszym dziesięcioleciu Polski Odrodzonej*, „Rocznik Łódzki” 2014, t. LXII, s. 64.

bowiem dość długim i trudnym procesem, co istniało wówczas w świadomości społecznej i politycznej.

Obchodzone 11 listopada Narodowe Święto Niepodległości zostało wprowadzone po raz pierwszy ustawą z 23 kwietnia 1937 r.⁹ Przed tą datą w latach 1919–1926 obchody odbywały się nieoficjalnie i z różnym natężeniem, bez ustanowienia tego faktu drogą choćby rozporządzenia, lecz często z udziałem oficjeli państwowych. Nadawało to świętu odpowiednią rangę¹⁰. Pierwszy raz dzień ten został prawnie uregulowany jako „rocznica zrzucenia jarzma niewoli i uzyskania pełnej faktycznej niezawisłości”¹¹, poprzez okólnik premiera Józefa Piłsudskiego z 7 listopada 1926 r. Dzięki niemu w tym dniu urzędnicy państwowi i uczniowie szkół zostali zwolnieni ze swych obowiązków, a w uroczystościach brało udział również wojsko¹².

W okresie sowiecko-niemieckiej okupacji w latach 1939–1945, dzień ten – choć ze zróżnicowanym zaangażowaniem poszczególnych organizacji wchodzących w skład Polskiego Państwa Podziemnego – świętowany i celebrowany był na łamach prasy konspiracyjnej¹³. Podobnie rzecz się miała w okresie istnienia tzw. Polski Ludowej w latach 1945–1989. W okresie tym władza próbowała „przykryć” ten dzień przez narzucone i hucznie obchodzone Narodowe Święto Odrodzenia Polski 22 lipca oraz rocznicę rewolucji

⁹ Ustawa z dnia 23.04.1937 r. o Święcie Niepodległości (DzU 1937, nr 33, poz. 255).

¹⁰ Dla przykładu w Częstochowie w dniu 11 X 1921 r. odbyło się poświęcenie sztandaru 27 Pułku Piechoty. Zob. I. Szumlas-Majzner, *11 listopada w Częstochowie w Drugiej Rzeczypospolitej. Początek tradycji* [w:] *Tradycje 11 listopada w Częstochowie*, red. R. Szwed, Częstochowa 2008, s. 49. Z kolei w województwie kieleckim Święto Niepodległości zapoczątkowano 20 X 1921 r. nadaniem tytułu honorowego obywatela Kielc marszałkowi Piłsudskiemu. Obchody łączyły ideowy charakter rocznicy z postacią Naczelnika Państwa i jego związków z miastem. Zob. L. Michalska-Bracha, *Obchody rocznicy odzyskania niepodległości w Kielcach w okresie międzywojennym*, „Między Wisłą a Pilicą. Studia i materiały historyczne” 2010, t. 10, s. 183.

¹¹ L. Michalska-Bracha, *Obchody...*, s. 183, 184.

¹² I. Szumlas-Majzner, *11 listopada...*, s. 49–67. W 1926 r. nakładem Ministerstwa Spraw Wojskowych ukazała się trzydziestostronicowa, rocznicowa broszura, w której marszałek Piłsudski przedstawiany był jako „twórca armii polskiej i zwycięski wódz, który wywalczył Polsce wolność i niepodległość”. W publikacji nawiązywano do jedności narodowej, wspólnoty języka i martyrologii powstań narodowowyzwoleńczych. Podkreślano jako jedną z przyczyn upadku i odrodzenia Rzeczypospolitej współdziałanie i wzajemną walkę trzech zaborców, ale na pierwszym planie stawiano działalność Piłsudskiego. Według publikacji to z jego rozkazów miały powstać nawet korpusy polskie na wschodzie (sic!). Szerzej zob. *Dlaczego świętujemy dziesiątą rocznicę odzyskania Niepodległości*, Warszawa 1928, *passim*.

¹³ E. Ponczek, *Tradycja trzeciomajowa. Legenda kościuszkowska. Symbolika 11 listopada. Z badań nad dziejami idei niepodległości Polski w latach II wojny światowej*, Toruń 2011, s. 242–292; M. Tchórzewska-Hautt, *Obchody dnia niepodległości w Polsce w latach 1920–1988* [w:] *Idea niepodległości i suwerenności narodowej w działaniu Polaków w kraju i na obczyźnie (1918–1988)*, red. M. Szczerbiński, Gorzów Wielkopolski 2000, s. 286.

październikowej 1917 r., która według ówczesnych rządzących przedstawiana była jako główna przyczyna odzyskania przez Polskę niepodległości w 1918 r.¹⁴ Bliskość dat 7 i 11 listopada sprzyjała takiej manipulacji, chociaż spora część społeczeństwa nie była na nią podatna, zwłaszcza w latach osiemdziesiątych, gdy coraz większą rolę zaczął odgrywać drugi obieg wydawniczy¹⁵. Działania te skłaniały opozycję antykomunistyczną do organizowania własnych demonstracji, które dość często były brutalnie rozpędzane przez Milicję Obywatelską¹⁶. Wobec tego – jak za konspiracji wojennej – święto czczono na łamach zakazanej bibuły. Dla przykładu krakowskie „Wydawnictwo Myśli Nieinternowanej” przygotowało specjalnie w kolorze na 11 listopada 1984 r. numer czasopisma „Sygnał”¹⁷. Było to ewenementem w ówczesnym drugim obiegu wydawniczym. Rok później to samo wydawnictwo opublikowało w przeznaczony dla najmłodszych serii „Krecik” reportaż historyczny opisujący dzieje powstania i walk Legionów Polskich¹⁸.

Dzień 11 listopada stał się na powrót Narodowym Świętem Niepodległości 15 lutego 1989 r.¹⁹, gdy władza komunistyczna zmieniała swoje oblicze względem społeczeństwa w tle wielkiego kryzysu gospodarczego i politycznego. Fakt nawiązywania do tradycji II Rzeczypospolitej jeszcze w okresie istnienia Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej był jednym z wielu elementów świadczących o próbie odnalezienia się w nowej rzeczywistości przez ówczesne władze i wielkich jej ambicjach do przebudowy ustrojowej upadającego systemu politycznego.

Przytaczany poniżej pierwszy projekt ustawy o święcie 11 listopada jest przechowywany w Centralnym Archiwum Wojskowym Wojskowego Biura Historycznego im gen. broni Kazimierza Sosnkowskiego w Warszawie w zespole: Gabinet Ministra Spraw Wojskowych 1918–1939, sygn. I.300.1 w t. 222, [b.p.]. Dokument nr 1 jest maszynopisem na odrębnej kartce papieru, z odręcną adnotacją i parafą ministra spraw wojskowych gen. Józefa Leśniewskiego w prawym górnym rogu. Dokument nr 2 jest również

¹⁴ M. Tchórzewska-Hautt, *Obchody...*, s. 288.

¹⁵ Szerzej zob. M. Krzek-Lubowiecki, *Krakowski drugi obieg druków zwartych w latach 1977–1989 – próba ujęcia statystycznego*, „Res Gestae. Czasopismo historyczne” 2016, nr 2, s. 94–118; R. Wróblewski, *Charakterystyka liczbowa prasy niezależnej z lat 1976–1990 [w:] Papierem w system. Prasa drugoobiegowa w PRL*, red. M. Marcinkiewicz, S. Ligarski, Szczecin 2010, s. 156–176.

¹⁶ M. A. Jakubiak, *Prewencja władz PRL wobec organizatorów i uczestników nieoficjalnych uroczystości niepodległościowych [w:] Święto niepodległości – tradycja a współczesność*, red. A. Stawarz, Warszawa 2003, s. 63–76.

¹⁷ „Sygnał” (Kraków) 1984, nr 71.

¹⁸ „Krecik” (Kraków) 1985, nr 4.

¹⁹ Ustawa z dnia 15 II 1989 r. o ustanowieniu Narodowego Święta Niepodległości (DzU 1989, nr 6, poz. 34).

maszynopisem, lecz tekst zapisano na drugiej stronie czterostronicowego arkusza urzędowego Ministerstwa Spraw Wojskowych. Najpewniej został przepisany z pierwszego archiwaliu. W lewym dolnym rogu pisma widnieje oryginalna pieczęć Kancelarii Biura Prezydialnego, poświadczająca dzień i godzinę wpływu pisma, jego przepisania oraz sprawdzenia. Poza wspomnianą adnotacją ministra spraw wojskowych oba dokumenty nie posiadają oryginalnych podpisów. Na pierwszym z nich widnieje podpis generała Kazimierza Sosnkowskiego, ale zapisany jest maszyną do pisania ze znakiem (-) sugerującym, że na oryginale widnieje prawdziwy podpis drugiego wiceministra. Na drugim dokumencie podpis z błędną funkcją (minister spraw wojskowych) i stopniem (generał porucznik) jest napisany odręcznie, również ze znakiem (-), lecz nie jest to oryginalny podpis generała Sosnkowskiego. Ze względu na wspomnianą powyżej odręczną parafę ministra gen. Leśniewskiego na dokumencie nr 1 oraz urzędową pieczęć na dokumencie nr 2 autorzy zdecydowali o publikacji obydwóch, nieróżniących się znacząco archiwaliów.

Oddając do druku w stulecie wydarzeń historycznych ten ważny dla Narodowego Święta Niepodległości dokument źródłowy, autorzy mają nadzieję, że przyczyni się on do dalszych pogłębionych badań nad historią obchodów i proveniencji tego wyjątkowego dla naszej kultury i tradycji święta.

Dokument nr 1

MINISTER
SPRAW WOJSKOWYCH
Warszawa, dn. 24X1919 r.
Nr 15425/19 j.p. II²¹

obchody zaczniemy:
dn. 9/XI
J.L.²⁰

Do
RADY MINISTRÓW
Ministerstwo Spraw Wojskowych wnosi o uchwalenie
następującego wniosku nagłego:

Ustawa.
z dnia 1919 r.
o święcie narodowym Wyzwolenia Polski.
Art. 1. Dzień 11 listopada jako
rocznica Wyzwolenia Polski ustanawia
się w całej Rzeczypospolitej Polskiej
jako uroczyste święto po wieczne czasy.
Art. 2. Wykonanie niniejszej ustawy
poleca się Radzie Ministrów.
Art. 3. Ustawa niniejsza wchodzi
w życie z dniem 11 listopada 1919 r.

U z a s a d n i e n i e

Ze względu na to, że na dzień 11 listopada przypada rocznica wyrzucenia najazdu ze Stolicy²² i z poważnej większości ziemi Rzeczypospolitej, jako też objęcie zwierzchniej władzy wojskowej przez Naczelnika Państwa, M. Spr. Wojsk. występuje z nagłym wnioskiem na Radę Ministrów o ustanowienie święta narodowego na dzień 11/XI, jako święta wyzwolenia Polski. Dzień ten bowiem pozostanie w dziejach Narodu momentem ujawnienia wewnętrznej mocy i więzi Narodu, urzeczywistnienia wielokrotnych żądań wyzwoleńczych Narodu Polskiego.

Za Ministra Spraw Wojskowych
(-) Sosnkowski
generał podporucznik

Źródło: Centralne Archiwum wojskowe Wojskowego Biura Historycznego (dalej CAW-WBH),
Gabinet Ministra Spraw Wojskowych 1918–1939, sygn. I.300.1 t. 222, b.p.

²⁰ Ręczna adnotacja i parafa ministra spraw wojskowych gen. Józefa Leśniewskiego.

²¹ Numer napisany odręcznie.

²² W rzeczywistości ewakuacja wojsk niemieckich z Warszawy odbywała się pomiędzy 13 a 19 XI 1918 r.

Dokument nr 2

Do

Rady Ministrów

Ministerstwo Spraw Wojskowych wnosi o uchwalenie następującego wniosku nagłego:

Ustawa.

z dnia 1919 r.

o święcie narodowym wyzwolenia Polski.

Art. 1. Dzień 11 listopada jako rocznica

Wyzwolenia Polski ustanawia się

w całej Rzeczypospolitej Polskiej jako

uroczyste święto po wieczne czasy.

Art. 2. Wykonanie niniejszej ustawy

poleca się Radzie Ministrów.

Art. 3. Ustawa niniejsza wchodzi w

życie z dniem 11 listopada 1919 r.

Uzasadnienie

Ze względu na to, że na dzień 11 listopada przypada rocznica wyrzucenia najazdu ze Stolicy i z poważnej większości ziemi Rzeczypospolitej, jako też objęcie zwierzchniej władzy wojskowej przez Naczelnika Państwa, M.S.Wojsk. występuje z nagłym wnioskiem na Radę Ministrów o ustanowienie święta narodowego na dzień 11/XI, jako święta wyzwolenia Polski. Dzień ten bowiem pozostanie w dziejach Narodu momentem ujawnienia wewnętrznej mocy i więzi Narodu, urzeczywistnienia wielokrotnych dążeń wyzwolenicznych Narodu Polskiego.

Minister Spraw Wojskowych

(-) Sosnkowski²³

generał porucznik²⁴.

²³ Pismo odręczne, niepodpisane przez gen. Sosnkowskiego. Najpewniej dokument został zaakceptowany ustnie i podpisany przez urzędnika wojskowego lub oficera Biura Prezydialnego MSWojsk.

²⁴ Kazimierz Sosnkowski pełnił w tym czasie funkcję drugiego wiceministra i posiadał stopień generała podporucznika. Najpewniej dokument został przygotowany do podpisu przez ministra spraw wojskowych generała porucznika Józefa Leśniewskiego, ale zatwierdził go w jego zastępstwie drugi wiceminister generał podporucznik Sosnkowski. Stąd zapewne błędne stanowisko i stopień wojskowy.

Za zgodność
Szef Biura Prezydialnego

Kapitan Sztabu Generalnego²⁵

Kancelaria Biura Prezydialnego

Wpłynęło	dn.	25/7	godz. 13 /-
Przepisano	dn.	/-	godz. 14 /-
Sprawdzono	dn.	/-	godz. 15.25
Odesłano	dn.	/-	godz.

Źródło: CAW-WBH, Gabinet Ministra Spraw Wojskowych 1918–1939, sygn. I.300.1 t. 222, b.p.

STRESZCZENIE

Piotr Podhorodecki, Anna Turza, Pierwszy projekt ustanowienia dnia 11 listopada Narodowym Świętem Niepodległości

Przechowywany w Centralnym Archiwum Wojskowym Wojskowego Biura Historycznego im. gen. broni Kazimierza Sosnkowskiego projekt ustanowienia 11 listopada „Świętem Wyzwolenia Polski” jest pierwszym dokumentem jasno określającym, w którym dniu Rzeczpospolita odzyskała niepodległość. Choć projekt upadł po burzliwych obradach na Prezydium Rady Ministrów, świadczy o tym, że już wtedy – niewiele ponad osiem miesięcy od 11 listopada 1918 r. – rozumiano doniosłość historycznych wydarzeń, które miały miejsce w tym dniu.

Wobec mnogości innych propozycji, jakie zgłaszały rozmaite partie i stronnictwa polityczne, projekt ten jest o tyle ważny, że jego faktyczna realizacja – choć z początku nieoficjalnie – miała miejsce w całym okresie międzywojennym, a kontynuowana była poprzez artykuły rocznicowe na łamach nielegalnej konspiracyjnej „bibuły” w okresie II wojny światowej i podczas istnienia tzw. Polski Ludowej.

Współcześnie – od 1989 r. – w dniu 11 listopada w Polsce uroczysto obchodzone jest Narodowe Święto Niepodległości. Z tego względu w stulecie historycznych wydarzeń 1918 r. konieczne jest nawiązanie do pierwszego projektu ustanowienia tego dnia świętem państwowym oraz przypomnienie historycznej roli generała Sosnkowskiego – autora projektu.

Słowa kluczowe: Narodowe Święto Niepodległości, generał Kazimierz Sosnkowski, odzyskanie niepodległości, 11 listopada, projekt ustawy

²⁵ Brak podpisu. Całość – od słów „za zgodność” skreślona.

SUMMARY

Piotr Podhorodecki, Anna Turza, The first proposal of establishing November 11 as the National Independence Day

The proposal of establishing November 11 as the Polish Liberation Day, stored in the Central Military Archives of the Military Historical Bureau of Lieutenant-General Kazimierz Sosnkowski, is the first document clearly determining on which day the Republic of Poland regained independence. Although the project fell through after heated debates on the Presidium of the Council of Ministers, it indicates that already then – little more than eight months after 11th November 1918 – the significance of the historic events that had happened was recognized.

In view of the abundance of other proposals presented by various political parties and options, the one discussed here is important inasmuch as its actual realization – although initially unofficial – took place in the whole interwar period and was continued through anniversary articles in illegal underground pamphlets in the period of World War II and the so-called Polish People's Republic.

Nowadays – since 1989 – National Independence Day is celebrated festively on November 11. On the centenary of the historic events of 1918, it is therefore necessary to refer to the first proposal of establishing that day as a public holiday and remind the historic role of General Sosnkowski – the author of the project.

Keywords: National Independence Day, General Kazimierz Sosnkowski, regaining independence, November 11, bill proposal

РЕЗЮМЕ

Петр Подхородецки, Анна Турза, Первый проект провозглашения дня 11 ноября Национальным днем независимости

Хранящийся в Центральном военном архиве Военного исторического бюро им. генерала брони Казимежа Соснковского, проект провозглашения 11 ноября „Праздником Освобождения Польши” является первым документом, ясно обозначающим, в какой день Речь Посполитая обрела независимость. И хотя проект не прошел проверку бурным обсуждением на президиуме Совета министров, это свидетельствует о том, что уже тогда – немногим более восьми месяцев спустя после 11 ноября 1918 г. – значимость исторических событий, которые имели место быть в тот день, была очевидна.

Относительно всего многообразия других предложений со стороны политических партий и коалиций, этот проект был настолько важен, что его фактическая реализация – хотя поначалу и неофициально – пришлась на весь межвоенный период, а затем была продолжена с помощью издаваемых статей на страницах нелегального, конспиративного самиздата в период

Второй мировой войны и во время существования Польской Народной Республики.

В наши дни – с 1989 года – 11 ноября в Польше празднуется Национальный день независимости. По этой причине нам кажется необходимым напоминание к столетию исторических событий 1918 года о первом проекте провозглашения этого дня государственным праздником, а также о исторической роли генерала Соснковского – автора проекта.

Ключевые слова: Национальный праздник независимости Польши, генерал Казимеж Соснковски, обретение независимости, 11 ноября, проект постановления